

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

Становлення ринкових відносин характеризується рядом специфічних особливостей, серед яких на перший план висувається проблема економічної безпеки країни. Пріоритет даної проблеми диктується необхідністю забезпечення незалежності держави і підтримки авторитету України на міжнародному рівні. Нині проблема економічного розвитку країни в цілому й стійкості її структурних секторів економіки висувається на передній план.

Діяльність у сфері забезпечення економічної безпеки полягає не лише у визначенні особистих інтересів і знаходженні раціональних шляхів їх реалізації, але і у вивченні і врахуванні інтересів інших суб'єктів економічних відносин.

Актуальність і стан розробленості проблеми дозволяє сформулювати мету даної статті: дослідити вплив загроз на рівень економічної безпеки промислового комплексу регіону.

Дослідження певних аспектів проблеми економічної безпеки як на регіональному, так і на національному рівнях знайшли відображення в працях провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема Абалкіна Л. І., Архіпова А. І., Богданова І. Я., Варналія З. С., Гальчинського А. С., Гейця В. М., Глазьева С. Ю., Жаліла Я. А., Пастернак-Таранушенка Г. А., Тамбовцева В. Л., Ермошенка М. М. та ін.

Враховуючи їх численні доробки в сфері забезпечення економічної безпеки, все ж слід зазначити, що певні аспекти нині є недостатньо глибоко дослідженими, зокрема, найбільшу занепокоєність сьогодні викликає ситуація в промисловій сфері, яка в кризових умовах виявилась непередбаченою і найбільш вразливою до впливу сукупності факторів (загроз) її економічної безпеки.

Ключовим фактором, покликаним забезпечити економічну безпеку промислового комплексу регіону є ефективно діюча законодавча база. На нашу думку, складність ситуації в забезпеченні економічної безпеки промислового комплексу регіону поглиблюється не тільки розладнаністю господарського механізму, системи управління ним, але й відсутністю цілісного правового підходу до вирішення цієї проблеми [1, с. 86].

Основні недоліки сучасної правової бази забезпечення економічної безпеки полягають у наступному:

по-перше, чинне законодавство не стало цілісною системою норм, що забезпечують ефективний захист інтересів особистості, суспільства й держави від нових видів загроз їх економічної безпеки, наприклад, від підриву конкурентоспроможності підприємств, корупції, промислового шпигунства, фінансових махінацій і т. д.;

по-друге, повільне усунення прогалин у законодавстві приводить до заповнення цих «порожнеч» актами місцевих органів державної влади, нерідко суперечним законам;

по-третє, незавершене нормативне забезпечення організації й діяльності суб'єктів забезпечення економічної безпеки, особливо на мезорівні, що впливає на працівників цих органів;

по-четверте, істотний розрив між правовою базою й економічними реаліями, інакше кажучи, відсутні механізми реалізації законодавства [2, с. 54–56].

Досліджуючи вплив загроз на економічну безпеку промислового комплексу варто враховувати елемент позитивного впливу загроз і небезпек. Позитивний аспект впливу, на нашу думку, поєднаний зі необхідністю реагування на загрози і, відповідно, адаптації промислового комплексу до нових умов, що приводить до його саморозвитку. Таким чином, можна припустити, що небезпека переростає в загрозу у тому випадку, коли в системі відсутній захисний механізм, здатний запобігти реалізації загрози.

Ключовим елементом механізму забезпечення економічної безпеки є моніторинг факторів, що визначає загрози економічної безпеки країни. Крім того, необхідно визначити поняття механізму забезпечення економічної безпеки. Архіпов А. І. пропонує наступне визначення: «Механізм забезпечення економічної безпеки країни — це система організаційно-економічних і правових заходів щодо запобігання економічних загроз» [3, с. 22]. На підставі дослідження різних джерел ми прийшли до висновку, що механізм забезпечення економічної безпеки промислового комплексу регіону можна звести до трьох ключових елементів, представлених на рис. 1.

Важливим елементом механізму забезпечення економічної безпеки промислового комплексу регіону є діяльність держави з виявлення й попередження загроз безпеки. Ще в 1997 році в Постанові Верховної Ради України від 16 січня 1997 р. № 3/97-ВР [4, с. 84–89] декларувалася необхідність створення систем моніторингу на всіх рівнях управління.

Економічним змістом такої системи є перехід від окремих елементів моніторингу промислового комплексу регіону до створення комплексної системи спостереження, оцінки, аналізу й прогнозу процесів економічної безпеки, що дозволяють формувати взаємозалежну, скоординовану, послідовну політику з метою подолання загроз економічної безпеки промислового комплексу. Моніторинг, як оперативна інформаційно-аналітична система спостережень за динамікою показників економічної безпеки, має велике значення для сучасного стану економіки, що відрізняється серйозними міжга-

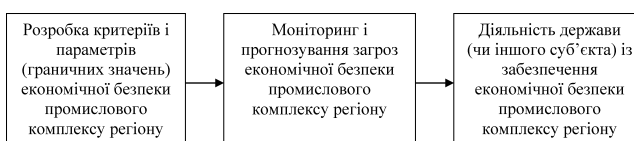

Рис. 1. Механізм забезпечення економічної безпеки промислового комплексу регіону

лузевими диспропорціями і гострою недостатністю ресурсів (насамперед фінансових), сильною рухливістю й нестійкістю соціально-економічних індикаторів. З метою здійснення моніторингу факторів, що визначають внутрішні й зовнішні загрози економічному інтересам особистості, суспільства й держави, першочерговим завданням є створення організаційно-інформаційної системи. Базою для створення систем моніторингу є статистична інформація. У зв'язку із цим підвищуються вимоги до державної статистики, що повинна надавати оперативно об'єктивну й глибоку за охопленням об'єктів спостереження інформацію. На сьогоднішній день оброблювана й пропонується органами державної статистики інформація не відповідає повною мірою вимогам ефективного моніторингу економічної безпеки.

Як уже було неодноразово відзначено, стан економічної безпеки промислового комплексу регіону детермінується великою, складно визначеною кількістю факторів, які змінюються в часі. Однак, з певною часткою умовності, ми дозволили собі згрупувати всі фактори в три групи: ресурси, механізми використання ресурсів, зовнішні впливи (рис. 2).

До групи ресурсів ми віднесли всі ресурси: трудові, фінансові, науково-технічні, виробничі, земельні, природно-кліматичні. До механізмів використання ресурсів ми віднесли всі механізми, що забезпечують ті чи інші умови використання ресурсів: різноманітні фінансові, організаційні, правові, податкові та інші механізми життєдіяльності регіону. Від того, наскільки ефективно функціонують ті чи інші механізми і, відповідно, використовуються ресурси регіону, залежить ступінь задоволення інтересів різних об'єктів економічної безпеки, а отже, і ступінь формування і розвитку протиріч у різних сферах життєдіяльності промислового комплексу, що є базою формування загроз економічної безпеки. Безумовно, що можливість (неможливість) відбиття або локалізації загроз залежить від розглянутого фактора.

Домінанта впливу факторів багато в чому залежить від результативності вектора управлінського впливу на процеси забезпечення економічної безпеки промислового комплексу.

Існування категорії «економічна безпека» детерміноване потребою будь-якої системи, що здійснює економічну діяльність, захистити себе від цілого ряду руйнівних впливів різних процесів і явищ, що мають як ендегенне, так і екзогенне походження з метою реалізації економічних інтересів. Загрозу економічної безпеки можна розглядати як небажаний, але невід'ємний супутник будь-якої економічної системи, що функціонує в складних умовах конкурентної боротьби - багатофакторного, динамічного, невизначеного зовнішнього середовища. Можливість і ступінь забезпечення економічної безпеки промислового комплексу регіону визначається його здатністю концентрувати і розподіляти наявні ресурси з метою забезпечення власної безпеки.

Таким чином, в сучасних умовах в Україні відбуваються кардинальні зміни у всіх сферах: у політичній і

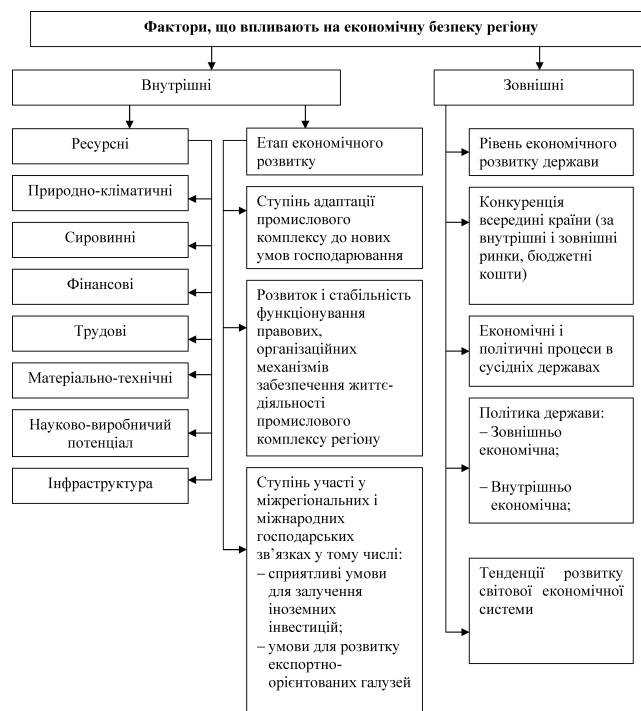

Рис. 2. Фактори, що впливають на економічну безпеку промислового комплексу регіону

економічній системі, духовному житті, в організації забезпечення національної безпеки. Формується ринкова економіка, значно збільшується частка недержавного сектора економіки. Змінюється система забезпечення захисту економічних інтересів країни. Це впливає на систему забезпечення економічної безпеки взагалі й забезпечення економічної безпеки промислових підприємств і комплексів регіону зокрема.

На забезпечення економічної безпеки промислових комплексів впливають безліч внутрішніх і зовнішніх факторів, серед яких найбільш суттєвими є: криза економіки, падіння виробництва, ослаблення фінансової системи держави, зниження його керівної ролі як в економіці, так і в питаннях захисту закритих (у тому числі економічних) інформації й технологій.

Література

1. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: монографія / Я. А. Жаліло. — К.: НІСД, 2003. — 368 с.
2. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави / Г. А. Пастернак-Таранушенко — К.: Ін-т держ. упр. і самоврядування при КМ України, 1994. — 160 с.
3. Економіка: учебник / под ред. А. И. Архипова, А. К. Большакова. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Проспект, 2005. — 840 с.
4. Україна. Верховна Рада. Про Концепцію [основи державної політики] національної безпеки України: Постанова 16 січ. 1997 р. №3/97-ВР // Право України. — 1997. — №3. — С. 84—89.